

הרב גד מכטה

לידת מים בשבת

ראשי פרקים:

- א. הצגת הבעיה
- ב. יישוב הדעת לחולה מסוכן
- ג. "איתובי דעתא" לעומת "שמא תטרף דעתו"
- ד. רמת הצורך והפחד
- ה. תועלת רפואית-פיזיולוגית בלידת מים
- ו. סיכום

בשנים האחרונות, רווחת יותר בישראל שיטת לידה בתוך בריכת מים רדודים, כעין אמבטיה גדולה, המכונה לידת מים. ניתן לציין כמה סיבות לכך שהטכניקה הזו עדיין בתחילת דרכה, וברוב בתי החולים בארץ אין אפשרות כזו ואף רובן של האחיות המילדות עדיין לא מודרכות ללידות אלו. במאמר זה אדון בשאלת לידה כזו בשבת.

א. הצגת הבעיה

לידת מים נתונה לבחירת היולדת, ולעתים גם ללא הזמנה מראש, אלא בעת ההגעה של היולדת לבית החולים (כשהאמצעים פנויים). בתהליך זה אין שינוי רב מבחינת מלאכות שבת (בעיקר השימוש במים החמים). אולם בפועל, מכיוון שצריך אחות נוספת בלידות אלו, לעתים צריך לקרוא לה מכוונות בבית, תוך כדי עשיית מלאכות מן התורה (לדוג' ייתכן שתגיע ברכבה הפרטי). יש לשאול האם הדבר מותר, שכן זו בחירה של היולדת האם לדרוש לידה כזו או לידה "יבשה" ורגילה כרוב היולדות (שאלה זו נשאלה מפי אחות מיילדת מאחד בתי החולים בארץ). לצד זאת, וזו היא שאלה מציאותית יותר, האם מותר לחלל שבת בשביל להגיע לבית חולים שבו ניתן ללדת במים, למרות שיש בית חולים טוב וקרוב ללא אפשרות זו?

הנחת היסוד הברורה היא שצורכי הלידה הם בכלל פיקוח נפש ומצב מסוכן, ומחללים שבת עבורה¹. הדיון ההלכתי נסוב על שתי סוגיות:

א. היתר מלאכות שבת עבור יישוב דעתה של יולדת או שאר חולה מסוכן.

ב. היתר מלאכות עבור הבראת גופו של חולה מסוכן, למרות שפעולות אלו אינן ריפוי ישיר למחלתו, אלא מחזקות אותו.

¹ ראה שו"ע או"ח של, ג' ופוסקים שם, מאיזה רגע נחשבת לידתה, וראה בט"ז (ס"ק ב) שכאשר יש צורך התירו גם קודם לשלבים אלו, ובשו"ת בני בנימין (א, לג) דייק מהרמב"ם שפעולות ליישוב דעתה נעשות קודם לכן, משעת כאבי הצירים והיא צועקת בחבליה.

ב. יישוב הדעת לחולה מסוכן

חכמים אמרו לגבי יולדת, שיש להתיר מלאכות שבת עבור "איתובי דעתא" שלה – לצורך יישוב דעתה², ונבאר את עיקרי הדברים ואת הנוגע לעניינינו. במסכת שבת (קכח, ב) התירו חכמים להדליק נר בשבת עבור יולדת עיוורת, "איתובי מייטבא דעתא" משום שסברה שעל ידי כך חברתה תראה טוב ותטפל בה. מלשון הגמרא נראה שאין צורך ממשי בנר, אך יישוב הדעת של היולדת הוא הגורם להיתר הדלקת הנר, וכך מקובל בפוסקים (על שו"ע אורח חיים של, א)³.

יסוד ההיתר נובע מהצלת הנפש וחשש סכנה. יש לשאול מתי ניתן לומר שיישוב דעת חולה מסוכן כרוך בפיקוח נפש ומתיר איסורי תורה? הראשונים והאחרונים דנו בכמה מקרים, ומהם מובן שיש הגבלה להבנה זו. אחד הנושאים המשמעותיים בדיון זה הוא דינו של שכיב מרע, חולה הנוטה למות. חכמים חשו ליישוב דעתו, או במילים אחרות – למנוע את טירוף דעתו, ולכן חידשו כמה הלכות: התירו לו לגרש את אשתו בשבת כדי שלא תתאלמן במותו (גיטין עז, ב וכן נפסק באורח חיים תקכד, ב); חידשו דינים בקנינים עבורו (ראה חושן משפט סימן רנ) – התירו לעשות עבורו קנינים בשבת (שם רנד). כמו כן מצינו שהתירו ללחוש לחישות למי שנשכו עקרב, ואפילו בשבת (רמב"ם עבודה זרה יא, יא)⁴.

אולם בדינים אלו, התירו חכמים רק איסור דרבנן ולא מצאנו שהתירו איסורי תורה מחשש "טירוף דעתו". בדומה, למד המרדכי מדינים אלו שאם חולה כזה מבקש שיקראו לקרוביו הנמצאים במקום רחוק, שולחים שליח אליהם גם בעיצומו של יום השבת, וכך נפסק בשולחן ערוך (אורח חיים שו, ט). ערוך השולחן (שו, כ) מאן להתיר איסורי שבת באופן גורף לצורך מילוי מאוריו של הנוטה למות, וצמצם את ההיתר לשכירות הגוי (השליח) בשבת:

שהישראל בעצמו יעשה איסור שבות לא הותרה שהרי אין זה רפואה אלא חששא בעלמא, ולכן בענין ד"ממצא חפצך ודבר דבר" חיישין לזה ולא בדבר איסור גמור.

² הפוסקים האחרונים האריכו בביאור סוגיה זו וקצר המצע מהשתרע, אך נביא את עיקרי הדברים הנוגעים לעניינינו. עוד הוסיפו לדון בסוגיה במסכת יומא (פד, ב) שבה התירו עשיית מלאכה כדי להוציא תינוק הכלוא בחדר נעול, ופירש רש"י שהתינוק נבעת במצבו ואכמ"ל.

³ ראה **מגן אברהם** ס"ק ב **וביאור הלכה** ד"ה ומדליקין, ובמיוחד **בלבוש** "ואפילו אין הנשים המתעסקות עמה צריכות לנר שהיו יכולות להתעסק עמה כל צרכה בלא נר".

⁴ זה לשונו: "מי שנשכו עקרב או נחש מותר ללחוש על מקום הנשיכה ואפילו בשבת כדי ליישב דעתו ולחזק לבו, אף על פי שאין הדבר מועיל כלום הואיל ומסוכן הוא התירו לו כדי שלא תטרף דעתו עליו".

כך נראית דעת פוסקים רבים – שמילוי בקשתו של החולה המדובר אינו בכלל פיקוח נפש שמתיר איסורי תורה. ואף בשאר איסורי דרבנן (שאינם שבות קל של אמירה לגוי) נחלקו הפוסקים.

לעומת זאת, מפוסקים אחרים ניתן להבין שטירוף הדעת של הגוסס נחשב לחשש נפשות, ולצורך כך מתירים איסורי תורה, ככל פיקוח נפש. וכן עולה מהלבוש (אות ג "שלא תטרף דעתו והוי בכלל פיקוח נפש") והלבושי שרד (על מגן אברהם שו"ס ק"ח). וכך משמע אף מדברי הרשב"א (ד, רמה) בשם הרא"ה:

...עוד אמר שכותבין כל קמיע אפילו בשבת לחולה שיש בו סכנה או ליולדת, היכא דאינהו תבעי ליתובי דעתייהו. אף על פי שאין אנו יודעים אם הוא מומחה אם לאו. אבל אם אינם תובעים אלא שאמר חכם אחד יש לי קמיע א' שמועיל לאותו חולי. אפשר שאין כותבין אותו בשבת מספק א"כ יודע דאמחי קמיע או אמחי גברא שרוצה לכתוב אותו קמיע⁵.

בפרי מגדים (אשל אברהם שו"י) כתב על השכיב מרע: "כל פיקוח נפש שרי אף בדין תורה, כל שכן במידי דרבנן". אולם בסימן תקכד, על ההלכה שמתירה לשכיב מרע לגרש את אשתו בשבת, נראה שהסכים לדברי הט"ז ועוד שמדובר דווקא באופן שהגט כבר כתוב מערב שבת, אך אין עוברים על איסור כתיבה בשבת לצורך כך.

ונראים הדברים שאין הגדרות חדות לכל מקרה, והדין תלוי בראות "עיני הדיין" האם יש חשש ממשי. אם הגט עדיין לא כתוב ומחוסר מעשה גדול, בדרך כלל גם השכיב מרע לא ידרוש בתוקף את כתיבתו בשבת, ולכן אין צורך פיקוח נפש בכך, מה שאין כן במעשה הגירושין וכן בקריאה לקרובים על ידי שליח. הדרישה הפסיכולוגית של החולה מבוססת על מציאות, ופעמים רבות, אם הדבר ריאלי בעיניו, הוא ידרוש את זה. אך אם זה רחוק בעיניו, הוא לא יתבע את הדבר וגם לא תמוט נפשו אם לא יעשו זאת עבורו. וכן כתב בשו"ת מנחת יצחק ד, ח, אות ט, והביא מערוך השולחן

⁵ וראה עוד בשו"ת המיוחסות לרמב"ן רפא, שדן באדם שנשטתה ונתפס ברוח רעה, ולמד מדין היולדת להתייר איסור תורה ליישב את דעתו: "יתובי דעתה בלחוד במקום דאיכא סכנת נפשות מותר להדליק הנר דהוי אב מלאכה. וה"נ דאיכא רוח רעה תקפה אפשר דאתי בה לידי סכנה ומשום יתובי דעתא שרינן ליה", וכן מפורש בדברי הרמב"ן בתורת האדם ענין הסכנה, עמוד ל' בהוצאת מוסד הרב קוק. גם בתשובת התשב"ץ א, נד עסק באדם שהתעלף, ולמד היתר מלאכות שבת עבורו מדין היולדת: "מכאן נראה שאפילו מפני ישוב דעתו של חולה ואפילו אינו צריך לרפואתו אלא ישוב דעתו מדליקין את הנר אעפ"י שהוא סומא ואינו נהנה מן האור והוא הדין לשאר מלאכות שהחולה מתיישב דעתו בהן שעושין אותן בשבת".

ובשו"ת דבר יהושע לגרי"מ אהרנברג ב, קלג צידד לשיטה זו שטירוף הדעת מהווה חשש סכנה ובכלל פיקוח נפש, וגם מדבריו נראה שתלוי בכל מקרה לגופו.

(ש, כ) שכתב שאם החולה אומר שיש סכנה אם לא יקיימו את דבריו, יש לחלל שבת עבורו.

ג. "איתובי דעתא" לעומת "שמא תטרף דעתו"⁶

למעשה, יישוב דעתו של חולה מסוכן אינו מתיר באופן גורף איסורי תורה, ולהרבה פוסקים גם לא כל איסורי דרבנן, מנגד, מצאנו את דין היולדת שמדליקים עבורה נר באיסור תורה כדי ליישב דעתה. כמה הסברים נאמרו בפוסקים לחילוק בין המקרים, ונדגיש שאם קיימת חוות דעת רפואית שאי מילוי רצונותיו של החולה מהווה סכנה, יש לעשות את הנצרך לכך.

א. **דין מיוחד ביולדת** – יש שביארו שההיתר לעשות מלאכות מן התורה לצורך יישוב הדעת הוא מיוחד ליולדת. סיבת הדבר היא ששאר החולים נתונים לטיפול הרופאים ואנשי המקצוע, ואילו היולדת מאוד אקטיבית בעת הלידה, וצריכה להיות בעלת כוחות גוף ונפש בלידה כדי לתרום ליציאת הולד בהצלחה⁷. אולם, מוכח מדברי הראשונים (שו"ת הרשב"א ד, רמא וכן במיוחסות רפא ובתשב"ץ א, נד) שיש ללמוד את דין היולדת לשאר חולים (אכן, כנים הדברים, שלאור החשיבות המיוחדת של מצב היולדת בעת הלידה, נייחס ליישוב דעתה צורך גדול יותר משאר החולים), וכך נראה גם מדברי הביאור הלכה (סי' רעח ד"ה לכבות).

הר"ש דיכובסקי (תחומין כג, עמוד 240-237) ביאר גם כן שלגבי יולדת יש חשש מיוחד שאינו דומה לשאר חולה מסוכן⁸, אך לא דווקא משום ההבדל המהותי באקטיביות שבתהליך הלידה, כי אם ברמת החשש שגובר אצל היולדת: "משום הרגישות המיוחדת של אשה בהריון, שכתוצאה ממנה קיימת השפעה פסיכוסומטית של הנפש על הגוף".

ב. **יישוב הדעת בענייני הרפואה והטיפול בחולה** – בשו"ת ציץ אליעזר (ח, טו, פרק ט) ביאר שהיתר חילול השבת לצורך יישוב הדעת של היולדת הוא דווקא במקרה כגון המדובר בסוגיה, שהיולדת רוצה שיהיה אור שעל ידו יובטח טיפול מוצלח. לא כל בקשה של חולה או יולדת עלולה להביא

⁶ במאמרי זה החכמתי מדבריו של הרב יאיר פרנק במאמרו "איתובי דעתא", **אסיא** צז-צח עמוד 31-51.

⁷ כך כתב הרב ד"ר מרדכי הלפרין **ספר אסיא ט**, עמוד 317, וכך למד בשו"ת **בני בנים** א, עמוד קד, מדברי הרמב"ם: "היולדת צריכה בעצמה להפליט את הולד והיא עבודה קשה שאינו דומה לה מאמץ אחר בחיי גבר או אישה כידוע... וצריכה יישוב הדעת כדי לשמוע לפקודת המילדת והחכמה בשעת הלידה", עיי"ש עוד שהביא מחקר רפואי שהראה את השפעות יישוב דעתה של יולדת. ובעמוד קן הוסיף שיש להחיל היתר "יישוב הדעת" גם לשאר חולים, אך בהם צריך שיהיה אומדן דעת לכך ולא באופן סתמי.

⁸ והוכיח את דבריו מפסיקת השולחן ערוך, תריז, ב-ג, המחמירה יותר בפיקוח נפשה של יולדת, לעומת שאר חולה.

לסכנה והדרדרות מצבם, אלא דווקא בצרכים הנוגעים לטיפולם ורפואתם. וזה לשון הציץ אליעזר הנוגע לעניינינו:

"שאני הדבר בהיכא דחששת טירוף דעתו הוא מפני שלא ממלאים רצונו בדבר שחושב שאם ימלאו רצונו ויתנו לו זה, יביא לו הדבר את רפואתו... כי בשם חששת הטירוף יכולה להביאנה לידי סכנה ממשית. ורק בהיכא שחששת הטירוף הוא מפני שאין ממלאים רצונו בדבר שאינו נוגע לעצמותו, כבהיכא שמונעים ממנו נחת רוח לגרש את אשתו או להקנות דבר פלוני לפלוני, וכן בלהביא לו קרוביו שיראם, בכל כגון דא שיערו חז"ל שאי מילוי רצונו אינו יכול להביאו לידי סכנה של ממש, ויכול רק לגרום להרעה במצב רוחו וצלילות דעתו במצבו, ומשום כך לא התירו בשם כי אם לעבור על איסורי שבות".⁹

ובהיכא שרואים שאי מילוי רצונו גם בשם תביאו לידי פקוח נפש, כותב באמת גם בשם הערוה"ש באו"ח שם (שו, כ), דאם הרופא אומר שיש סכנה אם לא יקיימו דבריו הרי הוא ככל חולה שיש בו סכנה".

ד. רמת הצורך והפחד

נראה שהעיקרון המנחה הוא שרמת הצורך והפחד של החולה, היא הקובעת האם קיים חשש פיקוח נפש. ההיבטים הנ"ל שדווקא ביולדת סערת הרגשות מסוכנת, וכן דווקא בחששות הנוגעים לדרכי הטיפול ואיכותו, הינם סימנים בעלמא למציאות שבה אי מילוי רצונו של החולה הוא מסוכן ועלול לסכנו עוד יותר.

קביעת מציאות כזו כמסוכנת, תלויה בכמה וכמה גורמים: בבריאות נפשו של החולה באופן כללי (לדוגמה, יש אנשים היפוכונדרים שמאוד לחוצים בענייני חולי), ברמת הצורך מבחינתו הסובייקטיבית של החולה (לדוגמה, יש יולדת שחשה צורך מאוד גדול שאימה תלווה את לידתה, ויש כזו שתעדיף שאימה לא תגיע), וכן בריאליות של הדרישה. כלומר החולה לא ידרוש בהקפדה דבר שכמעט ואי אפשר להשיג (לדוגמה, כשהחולה יודע

⁹ ראה דברי הר"ן קרליץ, **חוט שני** ד, עמוד רמד, "דהיתרא דיתובי דעתא... רק ענינים הנוגעים לטיפול במצבה המסוכן, ובוזה מצינו שאף שבאמת אין צריכה אור ומטפלים בה כראוי... דחסרון בישוב דעתה במצבה עלול לדרדר את מצבה ויכולה לבוא לידי סכנה, אבל אם היולדת דואגת ונמצאת בחוסר שלווה הנפש מכל מיני דברים **שאינם נוגעים ממש למצבה ולטיפול בסכנתה**, זה אינו נכלל בהיתרא דחילול שבת עבור יתובי דעתה המבואר בגמרא כדבר מוחלט, **אלא אם כן רואים לפי הענין שזה פיקוח נפש**", והביא דוגמה שאין להתיר ליולדת המודאגת ממצב בני משפחה, לברר את מצבם באיסור.

שסיכוי נמוך שימצאו לו רופא מומחה מסוים, הוא אינו מצפה לכך וגם לא יתאכזב כל כך מאי מילוי רצונו).

לאור הבנה זו, ברור שהמציאות וההרגלים מכתבים את הצורך הנפשי. למשל, בזמנים עברו שלא הייתה תקשורת ניידת ונוחה וגם לא היתה תנועה רכובה זמינה לכל אדם כמו בימינו, יולדת מן השורה לא הייתה כל כך דורשת שאימה תלווה אותה בלידה. אך היום שהורגל הדבר אצל נשים רבות, ואין שום עיכוב בדבר, ייתכן וזה נהיה צורך נפשי בסיסי ליולדות רבות ויש בו משום "איתובי דעתה" של היולדת. ושוב ראיתי בדברי הר"ש דיכובסקי שנגע בנקודה זו (במאמרו הנ"ל, שם עסק ברצונה של יולדת שבעלה יחזיק את ידה בעת הלידה, למרות שאסורה על בעלה במגע), וכתב:

עצם ההוראה בריבים עלולה להיות בבחינת 'נבואה המגשימה את עצמה', שאחר שהנשים תדענה שאפשר שהדבר מותר, הן תרצנה בכך... מבחינה הלכתית לא יכול להיות הדבר היתר כללי אלא במקרה פרטי בלבד... יש מקום לדון שמא העלאת שאלות מעין אלו בפומבי, ובוודאי ההיתרים (אפילו המסוייגים) שבהם יוצרים בעצמם את הבעיה, שנשים בעת לידתן תחושנה ברע בשל העדר מגע פיסי עם בעליהן¹⁰. עולה החשש שמא נשים תעלינה על דעתן לדרוש את המגע עם בעליהן, דווקא בעקבות מאמרים מעין אלו.

ניתן אמנם לקבוע קווים מנחים, אך המציאות יכולה להשתנות לאור הגורמים השונים.

בנדון לידת מים בשבת, נכון לעכשיו, דרך זו אינה רווחת כל כך, ורוב מוחלט של הנשים לא התנסו בה, וכל שכן שלא התרגלו אליה כדי להקפיד ללדת דווקא כך. על כן, ייתכן במקרים רבים שגם כשאשה תבחר בלידה כזו, ייתכן ואין בזה משום "איתובי דעתה", אלא **העדרפה בעלמא**, והיה מקום לומר שאסור לעשות מלאכות שבת כדי להמציא לה את האמצעים המיוחדים לכך. ולפי זה, אין לאחות מיילדת להגיע מביתה תוך כדי איסורי תורה כנסיעה ברכב כדי למלא את חפצה של היולדת שבחרה בלידת מים (כמובן שבהתנהלות כללית של בית חולים, יש שיקולים נוספים, אך אכמ"ל).

האגרות משה (אורח חיים א, קלב) נשאל על יולדת שרצתה שיצטרף אליה מלווה (בעלה או אימה) תוך כדי חילול שבת, ומתחילה פקפק בסכנה שבאי מילוי רצונה, "בעובדא דידן שאין לה מה להתפחד ויודעת שאין שום צורך ותועלת בנסיעת הבעל והאם איתה, ורק תונבא בעלמא הוא מה שמתפחדת

¹⁰ והשווה דברי הרב הנקין, **בני בני** א, לג בהגה הראשונה.

ליסע בעצמה, אולי פחד כזה אינו גדול כל כך שיביא לסכנה כיון שאין שום טעם לפחדה". אולם תוך כדי דיבור דחה לבטים אלו משום שאין לסמוך על חילוקים כאלה ואחרים במקום חשש פיקוח נפש. למעשה, התיר באם היא נשארת בפחדה, גם לאחר הסבר רציונלי שאין לה מה לדאוג. דבריו אמורים באופן שהיא מבטאת חשש ופחד¹¹, ולדעתו, צ"ל גם בנדון דידן הדבר תלוי אם לאחר שאומרים לה שאין אחות נוכחת ואי אפשר ללדת לידת מים, האם תעמוד על דעתה¹². בפועל, קשה לתת אמת מידה, וכשיש ספק – אין ספק, ומיישבים דעתה. כל זה מצד היתר "יישוב הדעת" וראה עוד להלן.

ה. תועלת רפואית-פיזיולוגית בלידת מים

למרות שניתן לומר שפעמים רבות אין בבחירת היולדת לבצע לידת מים משום "איתובי דעתה" המתיר איסורי תורה, יש לדון בתועלת רפואית שבלידת מים.

המצדדים בלידת מים, מתארים מספר יתרונות מבחינה פיזיולוגית, מעבר לתחושה המיוחדת שבדרך זו (כפי שיפורט להלן). מאידך יש שמהססים מהמלצה ללידות מים מחשש למקרי קיצון שבהם השהייה הראשונית במים עלולה להיות מסוכנת. ואכן ישנם קריטריונים המאפשרים לידת מים כגון: הריון תקין של כ-36 שבועות מלאים, מצג ראש, תינוק אחד ושהיולדת תהיה ללא סימני זיהום הנראים לעין. קריטריונים ופרטים אלו מבוססים על מחקרים שהוצגו בנייר עמדה של ה-ACOG (2016) – האיגוד האמריקאי למיילדות ולגניקולוגיה, אך גם שם הם מסייגים שאין מספיק מידע על סיכונים ולכן אין המלצה ברורה ואקטיבית ללידת מים¹³. בנייר עמדה של המכללה האמריקאית לאחיות מיילדות סיכמו כי ניתן להציע

¹¹ ראה בתוספות ובתוספות רא"ש (שבת קכח, ב שניהם בד"ה קמ"ל) שחוששים ל"פחד" של היולדת, ובלשון ערוך השולחן, של, ב, "כשאנו רואין שהיא מתפחדת ודואגת יותר מכל הנשים ואז בהכרח להדליק לה את הנר". אולם בתוספות נראה שכעת אינה מפחדת אלא חוששים שתפחד אם לא ימלאו את צרכיה. והב"ח על פי התוספות ישנים, פג, א, הבין שהדלקת הנר ליולדת נעשית גם בלי בקשתה, אך זה לא מוסכם וייתכן שיש דבר מיוחד בהדלקת הנר (ראה ביאור הלכה של ד"ה ומדליקין). וגם על הדקדוק בדברי התוספות ישנים יש שחלקו, בני בנים שם סוף עמוד קח, ובלשון הרמב"ם מדובר שהיולדת "צריכה".

¹² ראה בחשוקי חמד עירובין מה, א לר"י זילברשטיין ובתורת היולדת, פרק ז הערה ד.

¹³ <https://www.acog.org/clinical/clinical-guidance/committee-opinion/articles/2016/11/immersion-in-water-during-labor-and-delivery>

¹⁴ <http://www.midwife.org/ACNM/files/ACNMLibraryData/UPLOADFILENAME/000000000286/Hydrotherapy-During-Labor-and-Birth-April-2014.pdf>

לנשים עם הריונות שאינם מסובכים ללדת במים, ובמיוחד זה יועיל לנשים שרוצות בשיכוך כאבים ללא אמצעים פרמקולוגיים.¹⁴

תנועת היולדת, החשובה למהלך הוצאת הולד לאויר העולם, מתאפשרת ביתר קלות בתוך המים ומקלה על מאמצי היולדת, מה שגורם להפחתת דימומים מוגברים. יש מחקרים שהראו שהשהייה במים משפיעה על הפרשת הורמונים (אוקסיטוצין – oxytocin) הגורמים לצירים חזקים וסדירים יותר, וכתוצאה מכך הלידות במים קצרות יותר וכמוכן שיש בכך הקלה פיזית ברורה על היולדת (Carlsson 2020).¹⁵ השפעה הורמונלית חיובית נוספת היא הפרשת אנדרופינים (Endorphin) המפחיתים את רמת הכאב ומסייעים להתמודד עם כאבי צירי הלידה. גם הקרעים במקום יציאת הילוד פחות חמורים בלידה זו (Bailey 2020).¹⁶ יתרון נוסף שהראו מחקרים הוא שסיכונים בחבל הטבור בלידת מים מנוהלים בצורה טובה ויעילה יותר.¹⁷

מקובל בפוסקים שמותר ליולדת לקבל משככי כאבים גם אם זה כלול במלאכות שבת (ראה לדוגמה שבט הלוי ו, ל אות ב ובחלק ט, עה, ד"ה עכ"פ ובש"כ לב, הערה קנ), שכן כל דאגה לכאביו והבראתו של חולה שיש בו סכנה, מוגדרת כסניף של פיקוח נפש, וזאת על פי דברי הרמב"ן בתורת האדם (שער המיחוש, ענין הסכנה תחילת אות ה), המגיד משנה (ב, ה) והשולחן ערוך (שכח, ד) אחריהם.¹⁸ בנדוננו נראה שהרפייה כזו שיש לה השלכות רפואיות, אף אם לא מדובר בכאב קיצוני, ואף אם באופן תאורטי אפשר למצוא תחליף כגון אפידורל, לא נדרוש לחייב את היולדת בדרך זו או אחרת, שכן יש יתרונות בלידת המים הטבעית.

כמו כן, קיצור הלידה, הפחתת דימומים ושאר הדברים שהוזכרו לעיל, הינם יתרונות פיזיולוגיים ברורים הנצרכים ליולדת. נמצא שגם ללא היתר ליישוב דעתה של היולדת, יש היתר אובייקטיבי בהורדת הקושי הפיזי ושיכוך הכאב ככל דרכי הטיפול והרפואה עבורו.

¹⁵ Carlsson T, Ulfssdottir H. Waterbirth in low-risk pregnancy: An exploration of women's experiences. J Adv Nurs. 2020;76:1221–1231. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/jan.14336>

¹⁶ Bailey JM, Zielinski RE, Emeis CL, Kane Low L. A retrospective comparison of waterbirth outcomes in two United States hospital settings. Birth. 2020;47:98–104. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/birt.12473>

¹⁷ על פי סדנא בנושא לידת מים, על ידי ברברה הרפר, מטעם water birth international. ועוד נתונים באתר הארגון www.waterbirth.org

¹⁸ אחרונים דנו בהיקף ההיתר הזה וביסודו, ועיין באריכות בביאור הלכה (ד"ה כל שרגילים), ובשבט הלוי הנ"ל.

הדברים אמורים גם אם אין החלטיות ודעה אחידה בקרב הרופאים והמחוקרים (כך המציאות בהמון שאלות רפואיות), יש לסמוך על כך (ראה דיני הכרעות בין רופאים בשו"ע או"ח תריח ואכמ"ל).

ו. סיכום

טיפול בחולה מסוכן בכלל ובילדת בפרט, מצריך מסירות רבה ונעשה גם אם כרוך בחילול שבת או שאר איסורים. גם יישוב דעתו של החולה הוא דבר חשוב בדרכי הרפואה, וחכמים התירו איסורים עבור כך. הפוסקים דנו בהרחבה בגדרו של היתר זה והיקפו: האם דווקא ביולדת התירו, האם דווקא כשהיא מבקשת צרכים מסוימים או שמפחדת שלא יתמלא רצונה. צריך לבדוק את סיבת הרצון במקרים אלו. למעשה, אם יש דרישה החלטית מאת היולדת, יש למלא את בקשתה (וכמה פוסקים כתבו שזה דווקא בעניינים הקשורים לטיפול בה, אך גם בזה ניתן לומר שזו קביעה על דרך הכלל ויש מקרים שבהם עלול להיות גורם לפחד וחולשה נפשית אצל האישה, מה שעלול לפגוע בלידה תקינה).

בלידת מים, כפי המציאות הרווחת כיום, בדרך כלל היא נעשית לאחר פגישה מוקדמת, כך שהתהליך מתוכנן מתוך רצון ברור. אכן, לפעמים בחירת לידת מים עלולה להיות "העדפה בעלמא" של חוויה, ולא מתוך הרגשת צורך ממשי, ויש מקום לומר שאינו בכלל ההיתר של "יישוב דעתה" למנוע פחד וחולשה נפשית. אולם עם זאת, יתרונות הלידה במים מהווים צורך פיזי פשוט שמקל על היולדת וכאביה, כך שהדבר פשוט שמותר לחלל שבת באיסורי תורה עבור זאת.